

Átutazóban vagyunk ezen a világon

SZÉKELY JÁNOS

1964-ben született Budapesten. Teológus, a Szombathelyi egyházmegye püspöke. Legutóbbi írását 2015. 12. számunkban közzöltük.

A Biblia sokat ír a zarándoklásról, annak fontosságáról, örömről. A 122. zsoltárban így imádkozik a zsoltáros: „Milyen öröm, amikor azt halljuk: felmegyünk az Úr házába. És íme, már itt is állnak lábaink a te kapuidnál ó Jeruzsálem” (Zsolt 122,1–2). A 84. zsoltár pedig így ír: „Boldog ember, akinek ereje benned gyökerezik, akinek a szíve, zarándokútra készül” (Zsolt 84,6). Milyen boldog az ember, hogy tudja, nemsokára indulunk, hogy fölmenjünk az Úr hegyére.

A zsoltárok könyvében van egy hosszabb egység (Zsolt 120–134), amelyet zarándok zsoltároknak, vagy felmeneteli zsoltároknak (*sir hama' alot*) neveznek. Jeruzsálem körülbelül 750 méter magasan fekszik a tengerszint felett. Krisztus korában több szokásos zarándokútvonal volt. Az ország közepén, a dombokon vezetett a legrövidebb útvonal, Szamarián keresztül. Ám mivel a zsidók és szamaritanusok között nagy volt az ellentét, a zsidó zarándokok nem szerettek keresztülmenni Szamarián. Általában a tenger felől, vagy (a tengerszint alatt körülbelül 380 méterrel fekvő) Jerikó felől kanyarodtak Jeruzsálem felé a zarándokok, így a zarándokút vége mindig egy jelentős kaptatót is magában foglalt. Ezért is nevezik a zarándoklatot felmenetelnek.

A bibliai hitben a zarándoklás központi valóság, a hit megélésének lényegi, helyettesíthetetlen eleme. Nincs ebben egyedül a bibliai hit. Sok olyan vallás van, ahol a zarándoklás fontos. Gondolhatunk a hindu vallásra, ahol a nagy folyókhoz zarándokolnak, hogy megtisztuljanak. Vagy említhetjük az iszlámot, ahol az egyik legalapvetőbb parancs (az öt nagyparancs közül az egyik) az, hogy az életben egyszer el kell zarándokolni Mekkába (*hadzs*).

Az egész emberi életút olyan, mint egy hatalmas zarándoklat. Az életünk is olyan, mint egy út, és a vallásos ember ezt éli meg a zarándoklattal fizikai módon. Az életutunk a fogantatással indul. Isten indítja el az életünket, ahogy ő indította el a világmindenséget, úgy minket is ő alkotott meg, ő akart. Amikor megszülettünk, nemcsak a szüleink ujjongtak, hanem mindenekelőtt ujjongott az örök teremtő Isten, aki akarta, hogy legyünk, gyönyörködött bennünk. Ő indította el az életünk útját. Ő tőle indul a zarándoklatunk. Az élet egy hosszú út, amelynek során az ember el is veszít dolgokat, és aztán kap is ajándékokat, alakul. Az út vége megint csak az örök teremtő Isten. Ő a kezdet és a vég. A halál kapujában ő vár minket, ő ölel át az atyai házban, ahova tart az emberi életút. Az út tehát az egyik legmélyebb szimbólum arra, hogy mit jelent élni, mit jelent em-

bernek lenni. Az életünket talán leginkább az úton tudjuk megélni, megtapasztalni, ezért nagyon sok vallásban a zarándoklás az egyik alapidenzió.

Egy állítólag Jézustól eredő mondás, amely nem került bele az evangéliumokba, csak az iszlám hagyomány őrizte meg, így hangzik: „A világ keskeny híd, házat nem építhetsz rajta”.¹ Az életünk út, nem arra való, hogy végérvényesen lakást építsünk, végérvényesen gyökeret verjünk. Egy rabbi, aki nagyon bölcs volt, egyszer egy gazdag vendéget fogadott, aki tanácsot akart tőle kérni. A vendég bejött, és elcsodálkozott, hogy a rabbi szobájában alig van valami. Egy ágy, egy polc, egy szék. Megkérdezte a rabbit: „Rabbi, hol vannak a bútoraid?” A rabbi visszakérdezett: „Hát a tieid hol vannak?” A gazdag az mondta: „Én átutazóban vagyok”. Mire a rabbi így felelt: „Én is”. Átutazóban vagyunk ezen a világon. Nincs itt végérvényes lakásunk. A zarándok ezt éli át. Úton van, és vállalja ennek következményeit, nehézségeit.

A kereszténység azt tanítja, hogy Isten örök szeretet: Atya, Fiú és Szentlélek örök szeretete. Nem egy magányos Isten. Istenben örök szülés, örök születés van. Az Atya szüntelenül mindent átad a Fiúnak, az Istenség teljességét úgy birtokolja, hogy adja. Semmit nem tart meg magának. Az Atya — talán merhetjük így mondani — szegény, semmit nem birtokol. A szeretet örök extázisában, önátadásában él. A Fiú öröktől fogva mindörökké születik. Az Istenség teljességét úgy birtokolja, hogy kapja. Mindent elfogad, és mint tiszta tükör, mindent visszasugároz. Ennek az Istennek a képmása a világ: az atommagok és az elektronok tánca, a férfi és a nő szerelme. A világ titka mögött szeretet van. A mai atomfizika rámutat, hogy nem helyes az anyagot kicsi részecskéknak, a Naphoz hasonló atommagnak és a körülötte keringő kicsi bolygóknak elgondolni. Sokkal inkább hasonlít az anyag egy gyönyörű harmóniát alkotó rezgéshez. Az anyag az energia gyönyörű matematikai harmóniák szerinti rezgése. Nagyon sok fizikus azt mondja, hogy az anyag leginkább a dallamhoz, zenéhez hasonlít. A világ Isten szeretetéből lett, szeretetdallamából, ebből a gyönyörű harmóniából, ami az Atyából, a Fiúból és a Szentlélekből árad. Ebből zengett fel a teremtés dallama, ebből zendült fel az óriás szimfónia. Az emberi élet célja az, hogy megtanuljunk szeretni, hogy megtanuljuk ezt a dallamot tisztán énekelni, a hamis hangokat kiszűrjük, az önzést, a szenvedélyeket. Megtanuljuk tisztán énekelni a szeretet énekét. A földi életünk célja az, hogy megtanuljunk szeretni: ezért alkotta Isten ezt a földi utat. Hogy megtanuljunk örömmel, szabadon, szeretettel adni az életünket. Először darabokban, ki-ki a maga hivatása szerint a házasságban, a családjában, a munkájában, a gyermekeiért. Az élet végén pedig majd egész önmagamat adhatom oda Istennek. A halál pillanatában az emberi életnek a legvégső, legnagyobb tette, amikor önmagamat egészen a Teremtő kezébe helyezve visszaadok Neki mindent. A zarándokút emlékeztet arra, hogy az életem útja arra való, hogy megtanuljak szeretni.

¹Például a Fathpur Sikri mecset feliratából ismerjük; vö. Joachim Jeremias: *Unbekannte Jesusworte*. Gerd Mohn, Gütersloh, 1965.

A 84. zsoltár az egyik legjelentősebb zarándok zsoltárunk. A zsoltár elbeszéli azt, ahogy megy a zarándok föl Jeruzsálembé, átkel a Baka völgyön, aztán egyre magasabb erődök között halad, és végül megjelenik a Sion hegyén, az Úristen előtt. Ebben a zsoltárban több szójáték is van. A Baka völgy neve, ami egy földrajzi név, nagyon hasonlít ahhoz a héber szóhoz, ami sírást jelent. Innen, ebből a zsoltárversből ered a „siralom völgy” elnevezés is. Lehet így is fordítani a zsoltárt, hogy amikor a sírás völgyén keltem át, akkor az források völgyévé változott (Zsolt 84,7). Az Úristen velem volt, átalakította a sírásomat örömmé. Szintén hasonló a héber nyelvben a tavak és az áldások szó (Zsolt 84,7). Egy kettősség vonul végig a zsoltárban: ez egy fizikai út, völgyeken át, tavak mellett, de a mélyben ez egy lelki út, sőt, az életutamat tudom általa megélni, az életutamon tudok előrelépni. A 84. zsoltár gyönyörűen mutatja ezt a kettős folyamatot, a fizikai és a lelki utat, amit a zarándok átél.²

²Alonso L. Schökel –
Cecilia Carniti:
I Salmi. Vol. II. Borla,
Roma, 1993, 170–181.

A Biblia azonban nemcsak ezt tanítja, hogy az utunk Isten felé tart, az életünk olyan, mint egy zarándokút. Ebben még a többi vallással teljesen egyek vagyunk, nem mondunk gyökeresen újat. A Biblia és a kereszténység azonban ennél sokkal radikálisabb dolgot tanít, mégpedig azt, hogy Isten testet ölt, és a mi — sokszor fájdalommal és sötétséggel teli — utunkat magára vállalta, végigjárta. Ezt az emberi zarándokutat Isten is végigjárta. Előttünk megy, a halál sötét völgyeiben sem vagyok egyedül. Krisztus előttem járta a halál útját, és megnyitotta az örök élet kapuját. Ezt az utat Istennel járom. Ő az életvezér (ApCsel 3,15) aki előttünk halad. Legyőzte a gonoszt, legyőzte a halált. Én vele együtt járom az életem útját.

Megjelenik ez a gondolat már az Ószövetségben is, például Ábrahám történetében. Ábrahám története az egyik legalapvetőbb ószövetségi történet: a zsidó népnek „alapító története”. Az, hogy mit jelent hívó embernek lenni, Istennel kapcsolatban lenni, talán leginkább Ábrahám története kapcsán mondják el, aki az első zsidó, ennek a népnek az ősatya, minden hívőnek az atyja. Ábrahám története sok szempontból nagyon hasonlít a legalapvetőbb görög történethez, az *Iliász*hoz és az *Odüsszeiá*hoz, ami a görög nép alapító története. Ők is azt próbálják elmondani ezzel a nagy mítosszal, hogy mit jelent embernek lenni. Odüsszeusz szimbóluma az ügyes görög embernek, aki okos, ravasz, erős, aki nagyon sok viszontagsággal teli úton végül is mindent megold. A végén a feleségét is visszaszerzi. Tehát Odüsszeusz szimbóluma a görög kultúrának, a görög embereszménynek. Ezt fogalmazza meg az *Iliász*ban és az *Odüsszeiá*ban a görög költészet, a görög kultúra. Mind a két esetben arról hallunk, hogy valaki egy nagyon hosszú úton végigmegy, nagyon sok viszontagságon kell átmennie. Nyilvánvaló mind a két esetben, hogy az út szimbóluma az életnek. A történet főhőse, főszereplője szimbóluma annak, hogy mit jelent embernek lenni, hogyan kell ezt az utat végigjárni. Erről szól mind a két nagy történet. Azonban a kettő között vannak nagyon nagy különbségek. Az *Odüsszeiá*ban azt halljuk, hogy

³Jean-Louis Ska: *Les énigmes du passé*. Lessius, Bruxelles, 2001, 43–45; Uő: *Nature and meaning of the Abraham Cycle (Gen 11,29–25,11)*. In uő: *The Exegesis of the Pentateuch*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2009, 23–45.

Odüsszeusz elindul és a végén ugyanoda tér vissza, ahonnan indult: Ithakába. Ez egy önmagába visszatérő út. Ennek a történetnek a főhőse egyértelműen Odüsszeusz. A ravasz, ügyes, bátor, erős Odüsszeusz. A humanista éleleteszmény, az ókor emberközpontú éleleteszménye.³

Ábrahám története gyökeresen más. Ábrahám nem oda ér vissza, ahonnan indult. Elindul, valahonnan Mezopotámiából. Azt mondja neki az Úristen: menj egy földre, amit majd mutatok neked. Azt se tudja, hova kell mennie. Egyetlen batyuja, útipoggyásza egy titokzatos ígért: Majd áldott leszel, tebenned nyer áldást a Föld minden népe. Adok neked majd egy földet. Ebből a földből, amit az Úristen ígér, Ábrahám egyetlen talpalatnyit sem szerez meg. Nem kapja meg az Ígért földjét. Bejárja a területet északtól délig, kelettől nyugatig, de nem lesz az övé. Egy egészen kis darabka lesz csak az övé: Machpéla barlangja, Sára sírja. A felesége sírja az egyetlen kicsi talpalatnyi föld, amit Ábrahám az Ígért földjéből megszerez. Ez egy gyönyörű húsvéti jelenet az Ábrahám történetben. Az üres sír, az örök élet kapuja. Ez az út elindul innen a földről, de nem ezen a földön ér véget. Az örök élet felé tart, az atyai ház felé. Ábrahám történetének a főhőse nem Ábrahám. Ábrahám a történetben nagyon gyakran se nem bátor, se nem lovagias. Megesik, hogy a feleségét is felkínálja nehéz helyzetében, csak hogy ő megússza. Nem egy nagyon bátor, erős, ügyes ember. Ennek a történetnek a fő veszélyforrása maga Ábrahám, és a legfőbb szövetségese Isten, aki a nagy bajokból kiment. A mi életünkben is így van. Az életünknek az igazi főszereplői nem mi vagyunk. Az Úristen az életünk főszereplője. Ő indította el az életünk zarándokútját, Ő alkotott, és Ő fogja beteljesíteni is az életünket. Nem nekünk kell izzadságosan beteljesíteni. Soha nem sikerülne. A teljességet az Úristen adja. Az életünknek a legfőbb veszélyforrása mi magunk vagyunk, a legfőbb szövetségésünk Isten. Ez teljesen más világkép, mint az ókori pogány görög kultúráé. A régi pogány, görög világ, egy önmagába visszatérő és emberközpontú világ. A bibliai világ egy kinyíló, Isten-központú világ. Ábrahámot tehát egy ilyesfajta útra hívja Isten.

Sokszor elgondolkodtam azon, hogyan lehetett arra képes Ábrahám, hogy elinduljon. Azt sem tudta, hogy hová kell mennie. Ezt mondja a Biblia: „Menj egy földre, amit majd mutatok neked!” Mindegy úgy képzem, hogy Ábrahám végtelenül boldog volt, amikor ezt átélte, hogy az örök, hatalmas Isten énrám tekintett. A sok ezer és tízezer közül kiválasztott. Rajtam a szeme megakadt. Ezért a hangért ő boldogan a világ végéig elment volna. Olyasmit élt át, amit József Attila mond a szerelemről, amikor azt írja: „Reám néztél, s én mindent elejtettem. / Meghallgattál, és elakadt szavam.” Ábrahám magán érzi Isten tekintetét, és boldogan mindent kiejt a kezéből, és indul.

A zarándok valami nagyon hasonlót él át. Aki zarándoklatra indul, legtöbbször egy Istentől megérintett ember. Ezért ejti ki az éle-

tét a kezéből, ezért hagyja abba az addigi rohanást. Lehet, hogy eleinte egy fájdalom, szenvedés indítja arra, hogy keresse a léte értelmét. Talán még nem tudja pontosan, hogy maga Isten kopogtat az életén. Csak valami baj, egy homokszemcse került az életébe, amiből jó esetben majd lassan drágagyöngy lesz. Még talán nem érti, hogy ez Isten közeledése, de valami ilyesfajta megérintettség indította el.

Isten története a Földön megrendült emberek története. Akik Isten kopogtatását, közeledését nem tudják könnyen lerázni a vállukról, elfelejteni, tovább menni, mintha mi sem történt volna. Akiknek az élete az úgymond normális kerékvágásból végérvényesen kibillent. Isten története itt a Földön megrendült emberek története. Ilyen megrendült ember lehetett Mózes, ki levette saruit, leborult, tudta, hogy szent ez a hely, ahol áll. Ilyen megrendült ember lehetett Dávid, aki teljes erejéből táncolt a frigyláda előtt, nem törődött vele, hogy a felesége és mások kinevetik. Ilyen megrendült emberek lehetnek az apostolok. Alig ismerték még Jézust. Éppen csak elment mellettük, és azt mondta, hogy kövessetek engem, ők pedig azonnal mindent ott hagytak. Ilyen megrendült ember lehetett a százados a kereszttal, aki látta Krisztust meghalni és azt mondta: „Ez valóban Isten Fia volt”. Ilyen megrendült emberek állhattak a pünkösdi tömegben, amelyről azt olvassuk, hogy fájdalom járta át a szívüket, és aznap mintegy háromezer ember megtért. Isten története itt a Földön megrendült emberek története, akik kibillennek a normális hétköznapi kerékvágásából. Nem is tudják az életüket többé ugyanúgy folytatni.

A legtöbb komoly zarándok élete mögött valami ilyesféle titok rejlik. Jó ezt tudatosítani is a zarándokkal: lehet, hogy emberi szempontok indították el, talán esetleges körülmények. Valójában azonban ezek mögött az örök teremtő Isten van. Ő az, aki hívott téged. Végtelenül boldog, hogy itt vagy az úton. Akar veled találkozni. Igazából Ő indított el erre a zarándokútra.

A zarándokút összeköt Istennel. Megrendítő volt számomra, amikor egy alkalommal tíz nap gyaloglás, annak nem kis fáradalmai után énekszóval bevonultunk a csíksomlyói bazilikába. Folytak a könynyeim, ahogy ott letérdeltünk. Kiáradt, kitarult a szívem úgy, ahogyan ritkán az életem során.

A zarándokút összeköt egymással is. Döbbenetes volt, amikor Erdélyben egy kis román falun áthaladva, és magyarul énekelve, egy román család kijött, és az unokáknak süttött süteményt nekünk mind elkínálták. Döbbenetes volt Énlakán az unitárius templomban katolikus misét mondani úgy, hogy a felolvasónk a református lelkész fia volt. Egymással is összeköt az út: összeköt vallásokat és nemzeteket.

A zarándokút összeköt az Élet Forrásával, a Teremtővel, Aki nélkül Európa és a magyar népünk sem maradhat meg. Kívánom, hogy minél több zarándok keljen útra, döbbenjen rá az útja során, hogy az élete egy hatalmas zarándokút, melynek célja az, hogy megtanuljon szeretni, és találjon oda az út végén a Forráshoz, Isten szeretetéhez.